

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II-то обикновено Народно Събрание.

XLI ЗАСЪДАНІЕ, СРЪДА, 21 МАЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на Н. Сукнарова. — Начало въ 2 часа и 15 минути подиръ пладнѣ.)

Председателъ: (Звъни.) Ще се чете списъка на депутатитѣ.

Секр. Баларевъ: (Чете списъка на депутатитѣ.) Отъ заранъ отсъстваха: Христо Стояновъ, Икономъ Попъ Тодоръ, Расолковъ, Наумовъ, Петко Горбановъ, Каракашевъ, Нино Петровъ, Попъ Петръ Драгановъ, Стамболовъ, Джоржо Момчевъ, Живковъ, Тишевъ, Д-ръ Браделъ, Кирковъ, Д-ръ Антоновъ, Бекиръ Хасанъ Ефенди, Драганъ Цанковъ, Начевичъ, Анневъ, Костаки Буюклиоглу, Василь Поповичъ, Ахмедъ Идризоглу, Болѣрски, Симеонъ Енчевъ.

Председателъ: Отъ 172 депутати 37 касирани и допълнителни, 32 отсъствуватъ, всичко 69, присъствуватъ 103, повече отъ половината и засъданието се отваря. На дневний редъ е прочитание проекта за българскитѣ монети.

Секр. Даневъ: (Чете законопроекта за българскитѣ монети.)

Председателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори върху законопроекта?

Тодоровъ: Преди да питамъ, какъ се внесе този законопроектъ, искамъ да кажа че споредъ 109 чл. отъ Конституцията законопроектитѣ внасятъ се отъ надлъжнитѣ министри, или отъ депутатитѣ. Г-нъ Начевичъ е депутатъ, но нѣма подписитѣ на $\frac{1}{4}$ отъ присъствующитѣ депутати.

Председателъ: Г-нъ министръ каза узарана, че го внася министерството.

Тодоровъ: Но той не е внесенъ официално.

Мин. Каравеловъ: Щомъ остава единъ законопроектъ отъ нѣкое старо министерство, то новото министерство може да го внесе или не. Министерски законопроекти нѣма, защото се внасятъ не съ министерска, но съ княжеска заповѣдъ и за това сж правителствени проекти. Азъ мисля, просто да се даде този законопроектъ на една комисия, която да го разгледатъ. Колкото за образътъ, да ли да бѣде левъ или друго нѣкое животно, това си остава все равно. Монетниятъ системъ въ цѣль свѣтъ е еднакъвъ, и трѣба да рѣшимъ само, колко златни монети трѣбать. А колкото за сребърнитѣ, то ще направимъ сжщо, както направи Румъния, Сърбия и Франция. Работата е самата, ще ли даде Народ. Събрание право на правителството, да заключи контрактъ или не; а че трѣба да имами сребърни и мѣдни монети, това знаемъ всички, златни за сега не трѣба.

Славейковъ: И други пакъ се говори за формата, о която се държатъ нѣкои г-да, както казва половицата „Като слѣпци о тояга“. Тѣ сж просто едни формалности и тука има придружено писмо, което се прочете и което служи за доказателство, че министръ го билъ внесълъ. Щомъ приеме Народ. Събрание да се разисква върху него, то значи, че той е внесенъ, а щомъ го отблъсне Народ. Събрание, то той не може да се разисква, макаръ че е внесенъ съ указъ. За насъ е важна сжщественостъ-

та, а не формалността. Намъ не остава друго, освѣнъ да се даде на една комисия, която да предложи своитѣ заключения на Народ. Събрание, и дѣлото е свършено.

Мин. Каравеловъ: Азъ пакъ казвамъ, че всѣки законопроектъ е внесенъ по заповѣдъ на Князя и повтарямъ да забѣлѣжа, че министерски законопроекти нѣма никакви, но само правителствени. Азъ мога ония проекти, които намирамъ въ правителството, да ги представя, и които щж, защитавамъ, а които не щж, не съмъ длъженъ да ги защитавамъ.

Каракашевъ: Всички г-да депутати сж убѣдени, че е необходимъ този законопроектъ. Нашата търговия много страда отъ дребни пари, и за това трѣба да глѣдаме частъ по скоро да се свърши.

Славейковъ: Азъ мисля, да изберемъ друга една комисия отъ 6 души, която да размисли за този законопроектъ и да го представи на Народ. Събрание. Но никакъ не съмъ съгласенъ, да се дава на бюджетната комисия.

Тодоровъ: Азъ моля г-на Славейкова по деликатно да се изразява и да не казва, че депутатитѣ сж били държали за формата като стѣпци о тояга, то е сжщо, като че депутатитѣ се държали така о Конституцията. Това не е парламентарно, така да се говори.

Славейковъ: Ако е благородностъ . . .

Мин. Каравеловъ: Формата съ Княжески указъ е незаконна, защото княжеското име е свѣщенно и неприкосновено и не трѣба да се говори за него въ камарата. Има правителство, съ което вие имате работа. Конституцията говори, че министерството отговаря за всичкитѣ работи, а не Князьтъ. Слѣдователно не трѣба никакъ княжески указъ за внасянето проекта въ камарата. Азъ мисля, че тѣзи форма въобще е незаконна.

Стамболовъ: Предлагамъ на г-на Тодорова, ако се съгласи, да сѣдне на председателското мѣсто и да учи хората, какъ да правятъ.

Славейковъ: Азъ мисля, че когато привождамъ примѣръ отъ нашия исторически животъ, то не трѣба да се обижда никой. Ако г-нъ Тодоровъ глѣда съ презрѣние на пословицата . . . (Гласове: Да се прекъсне.)

Предсѣдателъ: Предложението на г-на Министра е, да се даде този законопроектъ на бюджетната комисия.

Мин. Каравеловъ: Менѣ ми е това все равно, на когото и да се даде.

Предсѣдателъ: Г-нъ министръ като се съгласи за друга комисия, то азъ питамъ Народ. Събрание, какъ иска да се избере тя, съ тайно или явно гласоподаване. (Гласове: Съ явно.) Колко

души? (5 души.)

Славейковъ: Азъ моля само, г-да, да не бързамъ да предлагамъ. Тука е работата за монети и трѣба да изберемъ хора, които малко поразбиратъ тѣзи работа. Отъ пари всинца разумѣвами, но за правение на пари, тука има малко разлика.

Баларевъ: Азъ предлагамъ г-на Стамболова.

Стамболовъ: Азъ съмъ вѣче въ бюджетарната комисия; азъ не мога да приема.

Славейковъ: Предлагамъ г-на Каракашева. (Приема се.) — Г-на Тодорова. (Приема се.)

Тихчевъ: Предлагамъ г-на Бръшлянова. (Приема се.) — Иосифа Ковачева. (Приема се.)

Ковачовъ: Ако е възможно да направя една бѣлѣжка. Струва ми се, че въ тая комисия трѣба да бждатъ хора, които разбиратъ отъ монети и това видимъ, че трѣба да сж хора търговци.

Мин. Каравеловъ: Това е най проста работа. Всички мѣнотии ще бждатъ тогава, когато ще се касае до заключение на контрактътъ, за каква цѣна да се дадатъ. Но тука левъ ли ще туримъ, или какво да бжде написано, това е много лесна работа.

Ковачовъ: Работата е да ли да сж златни или сребърни монети. Това е единъ доста важенъ въпросъ, и не може легко да се премине.

Славейковъ: Азъ настоявамъ за избирането на г-на Ковачова, защото той умѣ да ни докаже, че е твърдѣ важна работата, съ което показва, че проумѣва тази работа. (Приема се.)

Попъ Радевъ: Симеонъ Янчевъ. (Приема се.)

Тодоровъ: Предлагамъ г-на Начевича. (Приема се.)

Предсѣдателъ: На дневний редъ е въпросъ за земледѣлческото училище, който предлага г-нъ Цеко Петковъ.

Славейковъ: Г-да, предложението, което почитаемий депутатъ, дѣто го нѣма сега, е направилъ, е едно предложение, което на всѣкого отъ насъ особено на народнитѣ депутати на сърдцето близко лѣжи. Никой отъ насъ почти не желае да нѣма земледѣлческо училище. Оно има за цѣль да рководствува нашето земледѣлие макаръ като всяко едно нѣщо закоренено отъ хиляди години мѣно се преобразува, но което може да повлияе много добръ за развитието на нашето земледѣлие. Но за насъ, мисля, като нѣмаме време да обсъдимъ този въпросъ обширно, азъ бихъ желалъ да го оставимъ въ бждщата сессия, за да се обмисли по добръ. Сега каквото и да се предлага, то най напредъ нѣмаме никакъвъ проектъ върху земледѣлческото училище. Тая работа ако би се свършила само съ едно приемане, тогава би било лесно. Но тука трѣба да обмислимъ върху бюджетътъ и върху състоянието на

напитъ финансии. Тъзи школи, които сега имаи, азъ мисля, че могатъ съ време да се преобърнатъ нѣкои на земеделѣчески училища. Азъ не съмъ противенъ на това, да имаи земеделѣческо училище, но азъ настоявамъ, че сега не можемъ да го обмислимъ отъ всѣка една страна както трѣба. Азъ заблѣжихъ нѣколко пѣти г-да, че ние като аджамии не можемъ да свършимъ всичко въ два мѣсеца. За това трѣба да оставимъ такива нѣща, които могатъ да търпятъ отлаганне; и азъ бихъ помолитъ да не бързамъ. Азъ не съмъ за това, да го отблъснемъ, но азъ искамъ да не направимъ нѣщо недозрѣло. Ако би било възможно, то можеше, безъ да се предложи, да се направи по напредъ едно занаятчийско училище, защото имаи много дѣца, останали безъ бащи и безъ майки и ги виждате да обикалятъ всѣки часъ града. За тѣзи дѣца, които искатъ да се учатъ, и това е едно нѣщо, което да влияе въ човѣческата съвѣсть, — иска да помислимъ и за тѣхъ; колкото за земеделѣческото училище, азъ предлагамъ да се отложи въ по оходно време, за да го обмислимъ отъ всѣка една страна. Отъ друга страна трѣба да бждемъ човѣколюбиви и да направимъ едно добро на сиротинитѣ. Въ турско време имахме занаятчийски завѣдения, които се казваха ислаханета. Тия училища подиръ войната бѣха занемарени и послѣ се не отвориха вѣче. Ще дойде време, че трѣба да обмислимъ въпросътъ по опекунството; но тия вситѣ въпроси трѣба да се обмислятъ по дълбоко отъ колкото ни останува време; за това съмъ на мнѣние това предложение да се остави до идущата сессия.

Мин. Каравеловъ: Азъ чухъ, че се говори за земеделѣческо училище и азъ щѣхъ да предложа да се затвори за сега. Но първо е, че е излѣзълъ указъ за това училище и сж се асигновали първитѣ 50.000 франка, които сж, както се види, похарчени за това, да се земе чифликътъ отъ английскитѣ консулъ назадъ, и за други разни покупки. За постройка на зданието се предполага най малко 200.000 фр., а по заключението на началника на техническото отдѣление, ще чини отъ 400.000 на горѣ. Азъ прекратихъ работитѣ и чѣкахъ Народ. Събрание, за да предложа да рѣши този въпросъ. По мое мнѣние е, да се не харчатъ толкосъ много пари, защото азъ вѣрвамъ, че много малко полза ще принесе едно училище, което е заложено на такъвъ голѣмъ размѣръ, дѣто да има по хубави обори, отъ колкото сж обикновенитѣ кѣщи. Азъ съмъ тоже на мнѣние, да се остави чифлика, и да се даде подъ аренда. Ние по малко ще загубимъ, отъ колкото да похарчимъ още 50 или 100.000 франка въ тѣзи завѣдения. Азъ въобще за полза не се надѣвамъ. Намъ най напредъ сж нуждни пѣтища, за да има кждѣ да возимъ житата си. Когато ще имаи отворени пѣтища,

тогава нашитѣ земеделѣци ще могатъ да оратъ по вече, и по вече жито ще искарватъ. За това азъ настоявамъ, до дѣто не видимъ бюджетътъ, да не рѣшава Народ. Събрание за това училище нищо, което би било за министерството обвезателно.

Баларевъ: На всѣкждѣ има общо-образователни училища, защото тѣ развиватъ умственната способностъ; но освѣнъ това има още училища специални, а тѣ не сж на всѣкждѣ еднакви. Всѣки народъ глѣда своето положение, своитѣ обстоятелства съобразно съ мѣстото, и съ обстоятелствата построява специални училища. Като е това въобще прието, да поглѣднемъ какъвъ е нашиятъ народъ и съ какво се занимава. Като глѣдами, че той е изключително земеделѣчески народъ, който изключително съ земеделѣние се занимава, сега какъ трѣба да му помогнемъ? — Азъ мисля, че никой нѣма да откаже, че ний трѣба да се потрудимъ да се развиятъ земеделѣческитѣ науки, които въ други мѣста сж станали индустриални. У насъ както се е практикувало земеделѣието въ найстаро време, така се практикува и до сега. Но въпроса е, какъ да му се помогне. Говори се за земеделѣческо училище и се казва, че такова училище е нѣщо, което днесъ у насъ е неприложимо и че не може да донесе никаква полза. Земеделѣчески училища има различни. Въобще сж приети 3 вида: първо е земеделѣческо училище, въ което преобладава практиката, какъ да се работи, а теория съвсѣмъ малко се преподава. Послѣ има училища, въ които практиката и теорията сж равни, а най сетѣ има академии или висши училища. Намъ не трѣба нито второто нито третото. За насъ е най главно практическата частъ съ малка една теория и тя може да принесе полза. Че тѣзи полза ще се яви скоро ако и да устроимъ това училище, не мож да кажа; и ние не можемъ да очакваме, че подиръ двѣ години ще потече по България медъ и масло. Земеделѣието е единъ предметъ, който се развива наймедлено, постепенно. Въобще селянина никога единъ човѣкъ не може да го убѣди да си промѣни работата, преди да види той, че наистина е възможно да се искара полза по голѣма. И ние какъ да направимъ? Да приемемъ практическо училище. Отъ това училище ако излѣзхъ ученици, то земеделѣието постепенно ще се развива, и така постепенно ще бжде отъ това една твърдѣ голѣма полза за насъ.

Мин. Каравеловъ: Азъ говоря за онова училище, което е вѣче подкачено да се прави, и дѣто ще се преподава Алгебра и Геометрия. Азъ ще отговоря на г-на Баларева, че не трѣба да се глѣда отъ агрономическа точка зрѣния. Двойното количество на работата не дава и двойно количество произведения. Въ Европа има много хора, тамъ се харчатъ капитали, защото ги има тамъ; н. пр. Аме-

рика е много образована, но селското стопанство е също така слабо, както и у насъ, защото има много земя, а малко хора. Отъ Америка нѣма да направимъ Белгия. Тѣй също и ние да се учимъ колкото щемъ, ако нѣмами волове и птица, по които да искарами нашитѣ произведения, то висшитѣ училища не ще да принесатъ никаква полза. Азъ даже съмъ на мнѣние, че всѣко селско училище трѣба да има агрономически характеръ; защото въ тѣзи училища може да се даде първоначално понятие за агрономията. Но тука се говори за едно училище, което се строи за 300.000 франка, дѣто кравитѣ ще живѣятъ по добръ, отъ колкото селянитѣ. Желателно е да има въ всѣки окръгъ едно селско училище, но таково училище *en grand*, то принася много малко полза. Има въ Россия Петровската академия. Да питамъ, да ли е тя принесла нѣкоя полза? Всѣки ясно ще каже: абсолютно никаква полза не е принесла, а има тамъ 30—40 професори, и колко още говѣда и коне, а ползата е микроскопическа. Ако можемъ да направимъ нѣщо съ 20 или 30.000 франка, то азъ се съгласявамъ, но не съмъ съгласенъ стотини хиляди всѣка година да харчимъ за това училище. По добръ е да прекратимъ строенето му, което и направихъ.

Лазаръ Дуковъ: Азъ потвърждавамъ думитѣ на г-на министра, че нѣма време да харчимъ толкова пари, но да ги употребимъ за нѣщо по полезно. Намъ най-първо е нужно да прекратимъ кражбитѣ на воловитѣ; второ да се прекрати онова, което убива земледѣлца; това, че когато сѣе, или когато въобще има свои полски работи, да се не зима ангария за шосета или за друго нѣщо. Това е едно училище безъ пари споредъ менѣ.

Тодоровъ: Азъ се съгласявамъ напълно съ мнѣнието на г-на Баларева, и менѣ ми се види чудно, какъ г-нъ министръ не намира полза отъ земледѣлческото училище. Най-сетнѣ ако това училище въ Русчукъ е много голѣмо, то можемъ да го направимъ по просто. Но не можъ да се съглася да го изоставимъ по причина, че кравитѣ щѣли да живѣятъ по добръ и отъ селенитѣ, както г. министръ каза. Трѣба да се помисли, че тѣй даватъ много млѣко и трѣба да се глѣдатъ хубаво. Отъ тѣхъ се зима 10—12 оки млѣко, а не като у насъ по 100 драми на день. Също както единъ частенъ човѣкъ, така и държавата трѣба да глѣда повечето да печали, отъ колкото да изживява, другояче ще направи банкрутъ. Другитѣ Европейци много сж напреднали и ние ще бждемъ принудени постоянно да пращамъ нашето злато въ Франция и Англия и други държави за тѣхнитѣ произведения и ако искаме да вземемъ паритѣ назадъ, то можемъ само да ги зимамъ отъ скотоводството и отъ земледѣлието, т. е. съ кожи

и съ жито. Съ това можемъ да се обдържимъ. Фабрики не ще можемъ да направимъ. У тѣхъ има ефтини работници, има голѣми капитали на разположение, и въ това отношение не ще можемъ да имъ направимъ конкуренция. Но никакъ не можъ да разумѣя, на какво основание г-нъ министръ отхвърля земледѣлческото училище. Споредъ менѣ трѣба да го введемъ за развиванieto земледѣлие и скотоводство, другояче какъ ще вземемъ паритѣ отъ Европа ако не отъ земледѣлие? Колкото се касае за зданието, то ако е огромно да се направи по просто, но работата е ако се направи единъ път, тогава е построено и нѣма въ бѣдѣ да се харчи. Впрочемъ трѣба да помислимъ, че този чифликъ има 7000 дюлюма, на които можеха 200 къщи твърдѣ добръ да живѣятъ и за това не трѣба никакъ въ страхъ да бжде, че чифлика не ще да посрѣща разносикитѣ си, толкосъ по вече, че ще се работи съ европейски машини. Слѣдователно азъ не съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г-на министра на финанситѣ да се затвори това училище. Ние въ България на друго надѣжда нѣмами освѣтъ на земледѣлието.

Мин. Каравеловъ: Азъ не съмъ въобще противъ земледѣлческитѣ училища, но съмъ на мнѣние, че трѣба да иматъ агрономически характеръ другитѣ училища, т. е. въ всѣки окръгъ да си има по едно агрономическо училище. Ако може въ Русчукското училище съ 30—40.000 фр. да направимъ здание и да харчимъ 10—15.000 франка въ годината, тогава съмъ съгласенъ; но да не се искатъ 300.000 франка само за здание. Знаете, че хазната всѣкогашъ е лоша въ стопанинѣ, защото работи презъ чиновницитѣ, които никогашъ не глѣдатъ на тая работа, като на своя собствена. А колкото за оная теория, че сме щѣли да купуваме постоянно европейски произведения, то отъ политическата икономия знаемъ, че ако паритѣ ставатъ скъпи, то предметитѣ ставатъ ефтини и обратно. Съ това става една баланса постоянна. За това не трѣба да се боимъ, че европейцитѣ ще ни зематъ всичкитѣ пари и че ще останемъ ние безъ пари. Тѣ когато купуватъ по вече отъ насъ, тогава ставатъ паритѣ по скъпи и паритѣ влизатъ и излизатъ. Ний не трѣба да мислимъ, че като се направи земледѣлческото училище, че тогава ще има пари много. Азъ ще искамъ кредитъ за земледѣлческото училище, но само единъ малък кредитъ, инакъ даже съмъ съгласенъ да се затвори. 300.000 франка за здание не е възможно да се даде, ние нѣмами пари. Впрочемъ тѣ сж тамъ дадени на нѣколко души, които се располагатъ безъ всѣкаква контрола съ тѣхъ.

Д-ръ Молловъ: Въпросътъ е твърдѣ важенъ, и като е кратко времето, то азъ съмъ на мнѣние съ г-на Славейкова, да се отложи за напредъ. Г-нъ

министръ казва, и азъ сподѣлямъ неговото мнѣние, че таквъзъ богато училище, каквото се предложи, не е по нашитѣ сили. Таквиъзъ богати училища могатъ да бѣдѣтъ полезни тамъ, дѣто е земята малко; но у насъ, дѣто има много пространство, не е на мѣсто. За такива училища трѣба твърдѣ много пари, хората нѣма да се научатъ толкосъ да работятъ, отъ колкото да харчимъ ний за тѣхъ. Има по лесенъ способъ и по ефтинъ, да виждатъ хората, какъ да се работи. Въ всѣки окръгъ съ сѣщитѣ пари и по ефтино може да се свърши това. Друго е, за което казва г-нъ Славейковъ. Той обърна внимание, че трѣба да се направятъ ислуханета. Азъ не знамъ, какво е било това нѣщо, но ми се струва като, че е било хапсухане. Но тѣ могатъ да се устроятъ като занаятчийски училища, защото се намиратъ дѣца, които могатъ тамъ да намѣрятъ работа и заради тѣхъ трѣба да се помисли. Тѣзи ислуханета ги имало въ Видинъ, Русчукъ и София. Работата е твърдѣ серпозна; отъ всичкитѣ части на България дохождатъ дѣца, които искатъ всички да влѣзнатъ въ училище и не знаятъ да четатъ. За тѣхъ трѣба нѣщо да се направи. Колкото за земледѣлческитѣ училища, то наистина не знамъ мотиви, по които да се правятъ такива скъпи здания. Намъ е необходимо просто практическо училище, както каза г-нъ Баларевъ, а не такива роскошни училища. Селското дѣте трѣба да се учи въ тѣзи училища да работи прилѣжно, да му се покаже, че сѣчивата, които той употребява не сѣ толкосъ добри; но че има по добри сѣчива, съ които по лесно се върши работа. За това съмъ съгласенъ съ обясненията на г-на министра.

Д-ръ Минчовичъ: Г-да, въпросътъ, който ни занимава е твърдѣ важенъ и жизненъ за нашето Княжество. Азъ ще се потруда да потвърдя тѣзи думи съ нѣкои доводи. Провидѣнието е надарило всичкитѣ народи, които обитаватъ въ свѣта съ свойственни наклонности и стремления къмъ известни работи; То ги е надарило съ характеристически чърти. Така напр: Англичанитѣ сѣ естествено родени да бѣдѣтъ повече индустриаленъ народъ, не жели земледѣлчески. За французскитѣ народъ сѣщото ще кажъ. А за Гърцити може да се каже, че тѣ естествено сѣ надарени да бѣдѣтъ търговскитѣ народъ. А свойственната чърта на Българскитѣ народъ е земледѣлието. Тази чърта ме твърдѣ радва, защото истината е неоспорима, че земледѣлческитѣ народи никога не пропадватъ. Има разни извори за обогатяване то на една държава, между които първий е земледѣлието, вторий индустрията и третий търговията. Ще каже, че всѣко едно правителство, което желае да се грижи за подобреніето на държавата си, трѣба да положи всички старания, всичкитѣ

сили за развитието и за усъвършенствованието на тѣзи промишленности; защото колкото въ една държава се развиватъ тѣзи промишленности и се усъвършенствуватъ, толкова тя става богата и напреднува. За това, азъ мисля, че нашето правителство трѣба да обърне всичкото си старание за развитието и усъвършенствованието на тѣзи три промишленности, а най-вече на земледѣлието, което е най богати изворъ за Княжеството. Като е тѣй, Г-да, азъ ще наведъ единъ примѣръ за да потвърди думитѣ си. Россия преди 50 год. е била житница на цѣла Европа, но днесъ не може да конкурира съ Америка; кои сѣ причинитѣ дѣто не може Россия да конкурира съ Америка сега? Главното е, че въ Америка сѣ въвели най добри земледѣлчески оръдия, чрезъ които могатъ да работятъ по лесно и по бързо земята, и хората въ Европа могатъ да доставятъ много по евтино жито изъ Америка, каквото не може да го присизвежда друга държава. Азъ погорѣ казахъ, че за достиганіето на тѣзи цѣли е едно отъ главнитѣ нѣща и правителството да обърне серпозно внимание върху това. За достиганіе това нуждни сѣ земледѣлчески училища, не ония голѣмнитѣ, каквито ги има въ Европа, но практически училища. Нашитѣ земледѣлци да изучаватъ нови способи за обработване земята и да приспособяватъ нови земледѣлчески машини и оръдия. Сега ако Россия, при всичко че е много побогата отъ България, не може да конкурира съ Америка, какъ могатъ нашитѣ земледѣлци, които сѣ лишени отъ всички тия сръдства, съ които располагатъ другитѣ, да достигнатъ да усъвършенствуватъ земледѣлието? Отъ това излиза, че правителството безъ друго трѣба да дойде на помощ на земледѣлцитѣ. Правителството трѣба да прави това чрезъ откриваніе такива практически училища. Повтарямъ Г-да, че най голѣмийтъ изворъ на българскитѣ народъ е това. За него обогатяванието и най силната опора е земледѣлието. Съ усъвършенствованіе земледѣлието, той ще може да се възвиси и обогати. Разносцитѣ, които ще станатъ за поддържаніе училищата, не могатъ да послужатъ за причина за закриваніе тѣзи училища; защото ползата, която ще излѣзе отъ тѣхъ, ще бѣде не сравнено много по голѣма спрямо тѣзи разноси. За това съмъ на мнѣние, земледѣлческото училище при Русчукъ да остане.

Славейковъ: Въобще се мисли, че мжно се предлага, а по лесно се отговаря. Но азъ като имамъ да отговоря на предговорившия, считамъ, че съмъ въ поголѣмо затрудненіе да отговоря, отколкото да предложъ; защото много отъ говорившиятъ говориха така, щото само да се говори, но нѣщо ново, въ което да има нѣщо практично непоказаха. Именно ще кажъ това за г. Баларева, Тодорова и Мин-

човича. Тия Г-да само като презъ сѣнка глѣдатъ и мислятъ, че само чрезъ земледѣлческото училище нашата страна ще процъвтне и стане първа въ свѣта. Нашата страна споредъ какъто знаятъ тукъ да оратъ и да копаятъ, сега тоже конкурира съ най просвѣтенитѣ държави. Това неже каже, че азъ отблъсвамъ земледѣлческото училище. Азъ го приемамъ Г-да, но обмислено. Трѣба да го приемемъ съ премѣрване нашето състояние. Тука се предлага едно училище, за което ще похарчимъ онова, което може да ни послужи сега за по вещественни нѣща, и това Г-да, сж пѣтищата, безъ които не само, че произведениѣ харчове за училището не можемъ събра, но още много пѣти по толкова ще изхарчимъ. Всинца знаемъ, че тука стана оскудия, когато въ другитѣ страни бѣше изобилие, а като нѣмахми пѣтища, трѣба да плащамъ толкова кирии, за превозъ на храна. На мѣсто земледѣлческото училище, по напредъ да направимъ пѣтищата си, които да улесняватъ съобщенията, за да можемъ да извеземъ онова, което имамъ. Зарадъ туй казвамъ азъ, че неотхвърлямъ земледѣлческото училище, но не го считамъ за нужно сега, като има толкова нѣща, за които трѣба да помислимъ по напредъ. И въ Европа, всички знаете Г-да, че жителитѣ глѣдатъ непрестанно какъ да произвождатъ повече; защото има помалко земя на располож-ние за това правятъ много земледѣлчески училища; а колкото въ Россия, тамъ има малко земледѣлчески училища, но има много земя. И въ Европа построиха такива училища по когато вѣче свършиха пѣтищата. Зарадъ това, като не отхвърлямъ въобще въпроса за земледѣлческото училище и като желая да не изгуби Н. Събрание грижата си за него, желая бихъ да дойдемъ до него на време, за да не изоставимъ другитѣ нѣща; Защото който купува онова, което не му трѣба, той послѣ ще продаде онова, което му е найвече потрѣбно. Ако ние ненаправимъ пѣтища, тогава незная за що ни е земледѣлческото училище. Това училище ще ни отнеме много капиталъ. Сега именно дѣто разнишяваме за него, дѣто не му е времето, ние имамъ пагуба. Азъ ще ви кажа Г-да, че нашия народъ не е само съ земледѣлието. Ако погледнемъ на Румъния, Сърбия, тоже и Турция, виждаме, че тѣ сж земледѣлчески народи, свършенни земледѣлци и нищо друго, а нашия народъ е и индустриаленъ въ балканскитѣ мѣста, а въ полскитѣ мѣста се развива земледѣлието. Ние трѣба да знаемъ, че почти половината отъ нашето Княжество е гористо мѣсто и тамъ цвѣти индустрията; а щомъ наведнажъ приемемъ да улесняваме сѣдбата на нашитѣ земледѣлци, то ще ги повече побъркаме, както е казано въ пословицата: че свраката, когато се учила да ходи рахванъ, забъркала и захванала да подскача. За това е подобръ да

оставимъ народа да си върши работата така, както я разбира. Подирѣ ще дойде време, когато ще имамъ земледѣлчески и индустриални училища. Ако продължаваме да казваме, какви разноски ще има отъ тѣхъ, то най напредъ има да кажемъ, че тамъ ще се намѣстятъ чиновници; а нашитѣ чиновници, както въобще всички знаемъ, малко работятъ. Единъ глѣда по своитѣ каприции, другъ по своята работа. Ако пакъ турнимъ обширенъ надзоръ, тогава двойно ще се увеличатъ разноскитѣ. За това Народното Събрание трѣба да обърне повече внимание върху нѣщо сжщественно, именно да строимъ пѣтищата. Инакъ щомъ се отпуснимъ да вземемъ онова, което видимъ въ други хора, безъ да помислимъ, колко време имъ е трѣбало, додѣто сж дошли до това, тогава ще се случи както говори пословицата: „още кони не яхналъ нозѣ размахалъ.“ Ако ние вземемъ всичко, що видимъ въ просвѣтенитѣ държави, ние ще побъркаме повече нашитѣ работи. (Гласове: изчерпано е!). Азъ можъ още да говоря, но като Н. Събрание казва, че е изчерпанъ въпроса, тогава нетрѣба. (Гласове: Изчерпано е!).

Баларевъ: Г-да! (Гласове: Изчерпано). Г-нъ Министръ на Финанситѣ като захвана да говори, каза да се затвори Русчукското земледѣлческо училище, защото въ него се преподавало Алгебра и Геометрия, а малко практически работи. И азъ съмъ съгласенъ да се затвори, ако има въ него такава теория да се преподава; защото знаемъ, че отъ висше земледѣлческо училище ние не се нуждаемъ; намъ трѣба сега практическо училище и тогава нѣма да се бъркаме. Онова училище, което ще бѣде практическо, тамъ ще се учи ученика на полето, и не му се изисква теория. Г. Славеиковъ каза, че щѣло да има тамъ много чиновници, които ще получаватъ заплати. Азъ тогава ще кажа, да се затворятъ всичкитѣ училища въ България, защото и при тѣхъ има чиновници.

М-ръ Каравеловъ: При такова едно училище не ще има само учители, които искатъ заплати, но има и голѣми работи, да се купуватъ за чифликъ: овци, говеда, коне; тамъ трѣба да има цѣло стопанство, което се води всѣкога, и всичко това на хазната по скъпо излиза, отъ колкото на частенъ човѣкъ.

Ако иска Народното Събрание, може да разрѣши единъ кредитъ. Н. Събрание може да дава пари, но ние не отговаряме за успѣха. Въобще малко вървамъ за успѣха, а нѣма и хора такива, които би могли да се намѣстятъ при това училище; има само двама; които бѣха въ Европа при такива чифлици. И у насъ, за да станатъ такива нѣща, може да мисли само агрономистъ, а не може да го мисли икономистъ. Ако желаемъ да имамъ едно малко зем-

земеделско училище, тогава може да се изработи законът и да се даде на министерството на просвещението, да го тури въ действие. Въ моето министерство има един кредит от 50,000 франка за това училище; но предлага се, да се похарчат още 200,000 фр. Г-да, това е голяма сума и не може така лесно да се харчи. Ако Народното Събрание иска да се устрои такова едно училище, нека предложи цял един план, и тогава ще решим, какво трябва да правим. Ако иска да даде това на друго министерство, нека го даде, защото министерството на финансите има и без това голямо главоболие. Ако се иска 30 до 40,000 фр., и още всяка година по 4 или 5,000 фр., тогава съм съгласен. А ако само за здание иска 300,000 франка и още всяка година за поправки голяма сума, това е малко скъпо. Въобще това зависи от Народното Събрание; и когато ще се представи бюджета, аз мога да предложа планът на това училище.

Председател: Преди да дам дума на другите, ще забележа, че желателно е да се каже нещо по определено. Тука съществува едно земеделско училище, за което ще се представи въ бюджета известна сума. Желает ли Нар. Събрание сега да се говори за чифликът, или тогава, когато се представи от Г. М-ра на финансите бюджета, или ще иска да говори за земеделските училища?

М-ръ Каравелов: За това училище аз ще моля Н. Събрание да избере една комисия от трима души, и ще им дам всичките книги, които се отнасят до тази работа и, желателно е, Н. Събрание да се произнесе. Аз не съм против това училище, но неотговарям за него; друг го е подкачил.

Председател: Тогава питам Н. Събрание, желает ли да се говори за съществуващото земеделско училище сега веднага? (Гласове: Не желает). Който желает да си дигне раката. (Малцина). Сега когато нежелает да се говори за съществуващото училище, желает ли да говори за други земеделски училища по околните?

Икономъ П. Годоръ: Не съм противен на идеята, която се толкова красноречиво развива от ораторите за устройството едно земеделско училище, за да се учи нашата младеж, какъ по лесно да работи. Аз не съм противен на това. Но всичките Г-да депутати знаят, колко нужди ни се натрупаха върху нишата. Този въпрос е жизнен въпрос, щото най-после нашата страна е земеделска страна. Ние имаме да се похвалим с фабрики, нито с друга промишленост. Но трябва да помислим, че нашият народ до сега и без европейски орудия е разоравал банри и съял и женал.

По належаща работа е за добри пшеница, за да може по лесно да се искава храната.

За това да оставим въпросът за отварянето на земеделското училище до идущата сесия, и до тогава можем да помислим, какъ да го устроим, въ какво да се ограничим, щото да може въ поскоро време да излезе полза от него. А за сега искамъ да кажа, ако може да се подбутнат или чрез правителството, или чрез Г-да депутати, общините да се снабдят с земеделски оръдия, да си доставят подобри раси добитък, и подобри семена; така ще се помага полежка-легка, а земеделското училище да го отложим до идущата сесия. (Гласове: Съгласно.)

Бръшлянов: Между думите, които иска за г-нъ Славейковъ по въпросът за земеделското училище, ние срѣщаме и такива. . . (Шумъ; не чуе се; гласове: исчерпано е!) Но г-да ние не трябва да жалим, че губим време за подобни въпроси. Причината, по която ние може би губим време, не е друга, освен, че сме сикхми два въпроса. Тъзи два въпроса сж: първо един общ въпрос, дали ни сж нуждни земеделски училища? и друг един частен въпрос: дали въ Русчукъ ще се устрои земеделското училище? Колкото за Русчукското училище, то е почнато от бившето министерство без да се пита Народното Събрание; и да ли да се продължава или да се затвори това училище, то е работа на Министерството.

Друг въпрос се подигна, да ли сж въобще нуждни земеделски училища? Всички казахми, че нашият народ е работлив, и така не трябва да търсим по-добри средства за изучаване земеделието, защото сж сегашното знание могли сме да разоравим горите и планините и за това можем да работим съ тези средства и въ бъдеще. Аз не зная до колко е това истина; но ако разгледаме сегашният си живот, въ който се намираме след тригодишното си освобождение, то ще видим, че от ден на ден у насъ се развива една класа и тая класа — тъй да кажем — е чиновническа. Много пъти едно селско дѣте, като се научи малко, отива въ градъ и придобие си малко практични познания, а после не ще да се върне въ село но, иска да остане въ градъ, за да стане чиновник. Ако продължават работите все тъй да следват, не ще замине много време и ние ще имаме една особена класа чиновническа. За да се избавим отъ това, аз намирам за нужно, да не казвам за въпросът за земеделското училище, че е исчерпан, но да даваме време за разискване, за да можем да си съставим едно понятие, и да прибѣгнем къмъ това, което е най-приложимо. Ако Русчукското училище е много голямо, то можем да направимъ

друго въ по-малкъ размѣръ. Като сме съгласни, че земледѣлието е една наука, която може да обогати нашиятъ народъ, и като сме съгласни, че чрезъ земледѣлието ще може да се подобри нашето скотовѣдство, то защо да не размислимъ малко за него? Всички знаемъ, че нашиятъ финанси се поддържатъ по-вече отъ земледѣлците, а когато дойде редъ да говоримъ за него, тогава оставяме този въпросъ задъ вратата. Г-да, не е така! Ние трѣба да размислимъ какъ да дадемъ сръдства на селскитѣ дѣца, когато свършатъ първоначалното си учение, да придобиятъ знания, съ които като се върнатъ въ своитѣ села, да могатъ по-добрѣ да работятъ земята. Иначе ние слѣдъ малко време не ще имаме работници, но ще имаме само готовановци (храноядци.) Трѣба да не смѣсваме въпросътъ, но да го извадимъ на лице и да питами: трѣба ли ни едно първоначално земледѣлческо училище? И тогава всички ще познаемъ, че намъ трѣба такова едно училище, не съ мраморни плочи, но едно училище въ най-първоначаленъ видъ, което постъпенно да се развива и улучшава. Ние вчера говорихме за първоначалнитѣ училища, които съществуватъ отъ много време и пакъ неможихме тъй лесно да се съгласимъ съ предложението на г-на Министра. Ако да кажемъ, че ние сме туй и туй, и че можемъ така да си живѣемъ, то ми се чини неприлично и има същото значение както, когато селенитѣ казватъ: азъ не съмъ училъ това и това, но пакъ мога да живѣя, заради това, не трѣба нито моитѣ дѣца да се учатъ. Въ сѣщия смисълъ ще дойде и това ако нѣкой каже: каква полза ще принесе земледѣлческо училище на земледѣлчески народъ? За това трѣба да обмислимъ по-сериозно върху този въпросъ, или да опълномощимъ министерството, или една коммисия да изработи единъ планъ, по който да се основе едно земледѣлческо училище въ първоначаленъ видъ.

Мин. Каравеловъ: Ако да искамъ да говоря по този предметъ, то трѣба да говоря върху предложението, а не върху земледѣлското училище въобще. Защото могатъ да се въспѣватъ голѣми гимни на такова едно училище, а ние трѣба да имаме предъ очи практичный резултатъ и трѣба да направимъ едно извѣстно предложение, че такова и такова училище трѣба да се основе и така и така трѣба да се направи. Но никакъ не разбирамъ думитѣ на г-на Бръшлянова, които не ни водятъ до никакъвъ практиченъ резултатъ. Г-нъ Бръшляновъ каза, че който се научи въ градъ, непременно иска да стане чиновникъ; но азъ му казвамъ, че тъй също ще бѣде и съ Русчукскитѣ ученици; всички ще станатъ чиновници. Ако искате да дойдемъ до практиченъ резултатъ, трѣба да кажете, че тамъ и тамъ трѣба да се направи едно земледѣлческо училище

такова и такова. Това трѣба да стане, иначе ние ще говоримъ нѣколко денѣе и не ще свършимъ. Истина може да се докаже, че земледѣлческитѣ училища сж много полезни; но азъ ви питамъ, ако не направимъ пжтица, можемъ ли нѣщо да искарими? Ако се удвоятъ произведенията, тогава цѣната имъ повече отъ два пжти ще падне. За това трѣба да слѣдами по-напредъ, какъ ще искарвами произведенията. Азъ повтарямъ, че не съмъ противенъ на едно земледѣлческо училище, и мисля че 10 или 20 хиляди фр. могатъ да се искарчатъ; но да се искарчатъ 300,000 фр., както се каза за Русчукъ, на това съмъ противенъ. Следователно ако има нѣкой планъ за едно по-малко земледѣлческо училище, нека се предложи, за да се разглѣда, а не трѣба да говоримъ въобще върху земледѣлческитѣ училища.

Предсѣд. Има още 8 дупи, които искатъ да говорятъ, но понеже Народното Събрание прие да се остави тоя въпросъ и да се разглѣда тогава, когато се предложи отъ г-на Министра на Финансиитѣ бюджетътъ за съществуващото училище, то азъ мисля, че по-добрѣ е, да се остави до тогава, за да видимъ, дали можемъ да оставимъ това училище, или да го затворимъ.

М-ръ Каравеловъ: Азъ предлагамъ да се избератъ троица и между тѣхъ да се избере и г-нъ Бръшляновъ. На тѣхъ ще дамъ всичкитѣ бумажки за това училище. Нека ми покажатъ практиченъ пжтъ, и че съ малко пари може да стане такова нѣщо; но да не искатъ 300,000 фр.

Предсѣд. Питамъ Народното Събрание, желае ли да избере коммисия? (Не желае.) Давамъ на 5 минути распусъ.

(Послѣ распусътъ.)

Предсѣд. Засѣданието се открива изново.

Цеко Петковъ: Азъ си земамъ рѣчитѣ назадъ и оттеглямъ предложението си до идущата сессия.

Славейковъ: Съ оттегляването на предложението на дѣда Цѣка незная, до колко ще бѣде умѣстно, да си оттеглимъ назадъ думитѣ, които изговорихме. Ние трѣба да дойдемъ до единъ практиченъ резултатъ, защото иначе всичко, което издумахми ще бѣде напраздно. Има едно нѣщо, което трѣба отъ станалитѣ измежду насъ измѣнения на мислитѣ, да се рѣши. Да съществува едно земледѣлческо училище, азъ — както казахъ и по-напредъ — не съмъ противенъ, но мисля, че сега не е време. Нѣма да загине нашето отечество, ако оремъ още една година съ дѣдо-Адамовото орало. Азъ не отблѣсвамъ съ това училището, но казвамъ, че сега имаме други по-голѣми нужди и ние трѣба да обръщаме внимание на съществениитѣ предмети, като ни остана малко време. Азъ мисля, че Събранието е

освѣтлено така, че този въпросъ трѣба да остане за по-подиръ да се разисква. Но като говорихми толковъ, трѣба да дойдемъ до край, и азъ мисля, че най-лесно ще бъде за Събранието да рѣши въпросътъ тогава, когато Министерътъ представи разности заради това нѣщо. Понеже се подигна гласъ, че Събранието ще избере една комисия, азъ мисля че това е излишно, и напомнямъ да се прекъсне за сега въпросътъ за земледѣлческото училище и да се подигне въ едно по-удобно време, слѣдъ което да се отвори. Освѣтъ това има и много проекти, които трѣба да отложимъ, защото не може да се свърши всичко, което е нужно въ течение на два мѣсеца. За това да скратимъ тия приказки, които можемъ въ едно по-благоприятно време да подновимъ, когато ще се произнесемъ еднажъ за всякога: да ли да се продължава това училище или да се закрие; — и да свършимъ.

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисля, че като имамъ бюджетарна комисия, то можемъ да възложимъ на нея смѣтките и бумагите, които се отнасятъ за това училище, за да се освѣтимъ и рѣшимъ върху него. (Гласове: съгласни!) Защото можемъ да рѣшимъ, да престане това училище или да се остави въ по-малкъ размѣръ; или напосокъ може би да го оставимъ въ сѣщия размѣръ, както е предназначено. За това конечното му рѣшение трѣба да оставимъ за тогава, когато се разгледва бюджетътъ.

Предсѣд. Азъ мисля, че това се прие и понеже дѣдо Цеко Петковъ си оттегли предложението назадъ, то не остава друго нищо да разгледваме. Има ли нѣкой нѣкое ново предложение.

Митр. Мелетий: Както каза г-нъ Славеиковъ лесно се предлага, а тежко се свършва, това е истина; но азъ имамъ едно ново предложение, за което мисля, че не ще тежко да се свърши.

Имало е на Бали-Ефенди една фабрика за ткане сукна, дѣто сж се набили нѣколко машини и сега стои празна. Много дѣца, които се скитатъ по сокацитѣ може да се събератъ и да работятъ въ тази фабрика, дѣто и за тѣхъ ще бъде по-добръ, а и за войската ще се искара много сукно. Азъ предлагамъ на Народното Събрание да позволи да се отпусне малко нѣщо, за да може да се нареди фабриката и да почне пакъ да работи.

Предсѣд. Когато се предлага едно предложение трѣба да бъде по-ясно поставено.

Митр. Мелетий: Предлагамъ, щото фабрика на Бали-Ефенди да се обнови.

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисля, че така поставено предложение, едва може да се приеме отъ Народното Събрание. За да стане такава предложение, трѣба да се каже: поправки има толкова; ще се искарчи толкова. Тогава да се постави такава

предложение въ една извѣстна форма, за да може да се приеме; а така просто нищо не може да се предложи. Самото правителство може да помисли за тая работа и да я предложи въ бѣднѣщата сесия. Сега да вземемъ да изучаваме въпросътъ, чини ми се неумѣстно, защото въ 3 или 4 дена човекътъ не може да свърши всичко. Но ако има нѣщо по-определено въ това отношение, тогава може да се внесе единъ кредитъ въ бюджета; а просто едно предложение безъ да се знае колко ще струва и колко ще ни коштува, чини ми се, че ще бъде малко странно.

Митр. Мелетий: Не съмъ изучилъ по-точно, но само по свѣдения, които имамъ частно, мисля, че нѣма да идатъ повече отъ 30,000 фр. за обновяване на тая фабрика.

Славеиковъ: Безъ да пристѣпваме на правилността на предложението, трѣба да се попита, има ли 5 души да го приематъ. Ако и да нежелая, да го разискваме, има да кажа нѣколко думи на Народното Събрание, за която зная нѣщо повече. Тази фабрика е направена въ турско време, която като се по-послѣ напусна, зная, че разни специалисти правиха разни предложения на бившето министерство; но онова министерство, като не е виждало за добро да влѣзе въ споразумѣние, или да приеме нѣкои предложения, оставило е работата на страна. Така и сегашното министерство може да почака малко време и само може да направи едно предложение въ бѣднѣщата сесия на Народното Събрание. Г-да, вие знаете, че само 8 дена време ни остана да работимъ, за това трѣба да глѣдаме по-нужднитѣ работи. Но предложението на Н. В. Преосвященство не може да се разисква и по тая причина, защото нѣмаме специални данни както за земледѣлческото училище така и за фабриката. За това трѣба да се остави, това предложение за по-послѣ.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли още нѣкой да говори? (Гласове: Нежелаетъ.)

Св. Радевъ: Азъ имамъ двѣ предложения, ако ми се позволи да ги прочета. Тѣзи предложения сж по въпросътъ за училищата. Вчера и днесъ говорихми за единъ много важенъ въпросъ, т. е. за училищния въпросъ. Азъ нѣма да говоря за реалки, или гимназии, но ще говоря за първоначалнитѣ училища по селата, за които съмъ направилъ двѣ предложения.

(Чете.) 1) Предложение:

„Огъ нивята, които сж ги обработвали Татари и Черкези, — по преди принадлежачи на извѣстна селска мера — (топракъ) да отдѣлятъ селенитѣ най-първо: едно количество уврати (дюлюми) за училищно притежание, а остатъка да си ги сподѣлятъ сѣщитѣ селени — като зематъ предъ видъ бѣднитѣ, или пакъ да ги отстъпятъ на нови преселени, ако има тамъ мѣсто за помѣщение на

последнитъ“.

2) Предложение:

Нивята принадлежащи на татари и черкези (отъ извѣстна селска мера) посѣяни на послѣдно време отъ селенитѣ подѣ контрольт на окрѣж. съвѣти да се отстъпни наемѣтъ имѣ (хюджрета имѣ) за въ полѣж на селскитѣ училища“.

Предсѣдателъ: Има ли 5 души да поддържатъ това предложение? (Има.)

Славейковъ: Първо ще обърна вниманието на Нар. Събрание, да ли сега би желало да се произнесе за това нѣщо, или да се отложи за въ бѣдѣще. Второто предложение наистина е хубаво, защото азъ не вѣрвамъ, че нѣкога ще стане едно предложение съ една такава цѣль и толкова добро. Това предложение е само малко кжсно, защото трѣбаше вчера да се предложи. Послѣ считамъ за нужно да кажа, че слѣдъ това, което се прие отъ Нар. Събрание за училищата предложенията изглѣдватъ като неприложими. Вие знаете, г-да, че се възлага на общинитѣ да се стараятъ да поддържатъ училищата си; и казва се, че ако съществуващитѣ доходи не сж достаточни, то недостатающата частъ да се расхвърля между членовѣтъ на общината сѣразмѣрно. Освѣнъ това, за да се приложатъ тѣзи предложения, ще бѣде мжчно и за това, защото сега за сега казанитѣ земи принадлежатъ на правителството. Тѣзи земи не сж черкезки но сж зети отъ нашето население; за това правителството трѣба да се постараетъ да ги повърне пакъ на онѣзи хора, отъ които сж били отнети. Тогава ще се види, ако има по много доходи, ще стане едно размишление върху тѣзъ земи и може да се каже: дайте отъ нихъ за доходъ за училищата. Но преди да се рѣши въпросътъ за земитѣ, немогатъ да се облагатъ съ данѣци, и неможемъ да ги даваме на училищата, преди да се познае положителнитѣ доходи. Заради туй азъ намирамъ предложението на Св. Радевъ, като кжсно и неприложимо за сега, като се касае за онѣзи земи, за които ние неможемъ да се произнесемъ за сега. (Гласове: съгласни.)

Мин. Каравеловъ: Тозъ въпросъ е сериозенъ и неможемъ тѣй легко да дойдемъ до заключение. Както зная, тѣзи земи сж отнети отъ селенитѣ, и дѣто населението е гжсто, ние трѣба да имъ ги повърнимъ; а дѣто не е гжсто, не виждамъ такава нужда, и тѣхнитѣ земи могатъ да се употребятъ за други цѣли полезни за държавата. Когато това стане, може да излѣзе единъ законъ, който да обнима предложението на Св. Радева, т. е. могатъ да станатъ собственостъ на училищата. Първото предложение ми се чини, че е направено въ много обща форма, защото тогава ще се появятъ мнозина, които нѣматъ право на тия земи. За това може да стане въ такава форма, че всички Татарски

и Черкезки земи, дѣто правителството намѣри, че населението въ окрѣжта е гжсто и пространство то тѣсно, да се дадѣтъ на първитѣ имѣ притежатели; но ако населението не е гжсто, тогава да се употребятъ за други цѣли. И това да не става законъ за сега, защото още неможемъ да говоримъ въ опредѣлена форма за тѣзи земи.

Грѣнчаровъ: Предложението, направено отъ Св. Радева и поправено отъ г-на министра на финанситѣ, ми се вижда отъ доста голѣма важностъ. Но да рѣшаваме за земитѣ, отнети отъ населението и дадени на Черкезитѣ, да се връщатъ обратно на населението, и да рѣшаваме какъ да се връщатъ, мисля, че сега нѣмаме време да разискваме, защото сега имаме по-налѣжащи нужди. За това да оставимъ това за бѣдѣщата сессия, до когато министерството събере точни свѣдѣния: какви сж тѣзи земи и пр., когато ще се представи нѣщо по-здроаво и по-обширно, тогава ще можемъ да рѣшимъ, дѣ има нужда да върнемъ тия земи и дѣ нѣма, а тогава можемъ да се произнесемъ съ чиста съвѣсть за това нѣщо. Азъ мисля, че това сега неможе да стане, когато имаме налѣжащи извѣстни работи, които трѣба да свършимъ. Азъ предлагамъ, да оставимъ това за бѣдѣщата сессия.

Мин. Каравеловъ: Азъ не казахъ за всичкитѣ земи; азъ казахъ само за тѣзи земи, дѣто населението е гжсто, а пространството тѣсно и дѣто има нужда да се дадѣтъ, въ полза на тия хора. Всички тия земи се дадоха отъ окр. съвѣти подѣ аренда, и съ това ставаха най-страшни злоупотребления, отъ които въ много мѣста, както и въ Софийскій окрѣжъ, стана гладъ. Ако Нар. Събрание дадено право на министерството, да повърне нѣкои отъ тѣзи земи на ония села, въ които владѣе гладъ, безъ да плащатъ за обработванието, то нѣма да сбъркаме нищо. (Гласове: Съгласни.)

Славейковъ: Тозъ въпросъ за възвръщанieto на земитѣ, а особено като не е възможно всички да се възврънатъ, не бѣше време да се подига сега. Трѣба да оставимъ министерството да исправи онова, отъ което очевидно страда нашето население, т. е. на нѣкои да възвърне отнетитѣ имѣ земи. А за принципъ трѣба да приемемъ, че нѣма други земи и колкото ги има, тѣ принадлежатъ на селата. Желалъ бихъ само, ако и да имаме много налѣжащи нужди, да се помогне на тия челоѣци, които сж подали повече отъ 20 прошения, изъ които се вижда, колко мѣста сж отнети и колко страдатъ хората отъ тѣзи неправди. Тѣзи земи подѣ предлогъ да спечели хазната, давани сж подѣ аренда за 2 до 5 хил. гроша; но азъ мисля, че хазната ще повече да добие, ако да се дадѣха земитѣ на населението. За удовлетворение на съвѣстьта си азъ обходихъ

нѣколко села, за да видя несправедливостта, която е станала и за това предлагамъ да се възложи на министерството, да помогне на тая нужда. Нашитѣ селяни сж оставени на произвола на онѣзи прекупници, които купуватъ тия земи и послѣ искатъ за тѣхъ колкото щатъ и по тоя начинъ народа ни не слѣдъ дълго време ще се опропасти цѣлъ. Заради туй, ако не остане време да се разгледатъ тѣзи прошения, азъ желая да предоставимъ на министерството да земе мѣрки, защото по-добрѣ да пострадатъ единъ или двама прекупвачи, отъ колкото населението.

Мин. Каравеловъ: Азъ щъ да покажа нѣколко факта: Въ Берковица има казюнни имоти, които сж дадени на прикупци за 200 гроша; които отъ 10-тѣ околни села зеха 2,500 гроша за позволение да пасатъ на тѣхъ добитѣцѣтѣ си. А всичкий соватъ е даденъ лани за 200 гроша, така щото всичкийтъ доходъ на тоя соватъ е просто микроскопически. Въ бѣдѣ ще се глѣда такива работи да не ставатъ. Окржнитѣ свѣти истина искатъ голѣма аренда, като считатъ, че това ще бѣде въ полза на хазната; но тѣзи полза е твърдѣ малко, ако се земе въ размѣръ загубата, която иматъ селенитѣ. Заради туй министерството ще се распореди, да даде тия земи въ полза на селенитѣ безъ пари, и въ другата сесия можемъ да предложимъ нѣкакъвъ законъ за това. А онова, което каза г-нъ Славейковъ, наистина е станало на много мѣста.

Икономъ Попъ Тодоръ: За тази земя, за която е дума, наистина трѣба да се зематъ нѣкакви мѣрки, и трѣба да се изработи единъ законъ, по който ще иматъ и черквата и училището нѣкаква полза отъ тѣхъ, особено дѣто иматъ голѣма нужда. Но понеже този въпросъ е сега на изучаване, за това трѣба да се отложи за нѣкое време, за да се изучи по-добрѣ и да се събератъ свѣдения, а когато ще правимъ общински закони, тогава можемъ да туримъ приходитѣ отъ тѣзи имущества въ полза на общинскийтъ бюджетъ за обдѣржане на черкви и школи; а сега, колкото и да разискваме не можемъ да дойдемъ до заключение да приемемъ предложението, което го предложи Отецъ Радевъ.

Свѣщеникъ Радевъ: Азъ като направихъ своето предложение, искахъ желанието на нѣкои села. Има тамъ 50 или 60 татарски кѣщи, които държи окржнитѣ свѣтъ подъ контрола, тѣзи села сами желаятъ, да отдѣлятъ една частъ и да направятъ приходъ за училището, за да не се събиратъ тѣй голѣми данѣци за издѣржане на училищата. да ли ще се произнесемъ сега, или ще се произнесемъ, когато имъ дойде редътъ, това е работа на Събранието. Азъ просто изразихъ едно желание на селянитѣ.

Цеко Петковъ: Азъ тоже мисля за сега да

се остави на министерството да нареди както намѣри за сгодно.

Мин. Каравеловъ: Министерството, дѣто ще намѣри за нужно, ще земе мѣрки; но окончателно рѣшение на този въпросъ принадлежи на Народ. Събрание, когато въпросътъ се изучи. (Гласове Исчерпано е.)

Свѣщен. Радевъ: Съгласенъ съмъ съ мнѣнието на Г-на Министра, и когато дойде време да се говори по този въпросъ, тогава ще говоря и азъ. Имамъ едно ново предложение по сжщия предметъ. (Чете го:)

2). Предложение:

Нивята принадлежащи на татари и черкези (отъ известна селска мера), посѣени на послѣдне време отъ селенитѣ подъ контрольтъ на Окржж. Свѣти да се отсѣжни наемътъ имъ (хюджрега ииъ) за въ полза на селскитѣ училища.

Славейковъ: Именно върху това говорихъ и по на предъ, защото подобрѣ е да освободимъ населението, ако е възможно. Това е тѣй опростително за населението щото изисква голѣмо внимание отъ Народ. Събрание и отъ Министерството (Отам боловъ; Това е сжщо като предшнитѣ. Г-нъ Предсѣдателю пазете реда.) Сега първо е което Г-нъ Министръ каза, да се земе въ внимание да не се причинява гладъ и да не се онеправдае населението тѣй злѣ отъ тѣзи прекупници.

Предсѣдателъ: Ако има 5 души да поддържатъ предложението, може да се разисква. (Нѣма)

Мин. Каравеловъ: Това, което говори Г-нъ предговоривний, Министерството ще направи на есенъ едно предложение, за да се освободятъ селенитѣ. (Гласове: Съгласно.)

Грънчаровъ: Азъ нѣмамъ да предлагамъ нѣщо ново, искамъ само да обърна внимание върху едно дѣло, което трѣба да свършимъ. Говори се, че ще се изработи единъ проектъ за народна гвардия! останува още малко време, законътъ трѣба да се вотира, и азъ ще помоля бюрото да изиска този проектъ отъ Министерството, който е отъ толкова голѣма важность, за да може да се свърши въ тази сесия.

Славейковъ; Г-да! Азъ и завчера говорихъ за такъвъ единъ въпросъ. Той е толкова важенъ, щото тѣзи сесия нѣма да се измени, безъ да се разисква. Вие знаете, което казахъ че то ще се представи. Имамъ да забѣлѣжж и това, че бюрото се отнесе до Министра на Външнитѣ Дѣла, комуто се възложи да замоли Негово Височество въ наше име за продължение на сесията, и той благоволн да ми съобщи истината, че сесията по съгласие на Негово Височество ще се продължи до 1-ий Юний (Гласове: да живѣе Князьтъ; Ржкоплескание.) Сега мисля, че се свършиха всички предложения; за това азъ ще поменж още единъ въпросъ за този Еврейтъ

които се е сжилъ съ Полицмейстера. Какъ е станало, азъ не знамъ, но само това знамъ, че той е осъденъ. Неговитъ приятели сж направили прошение за касация; но безъ да знае подиръ 20 дена, той се уловилъ и билъ каранъ съ жандари съ голи сабли въ черната джамия, и не пушатъ при него нито приятелиъ му, нито повърненника му, за да го питатъ защо е запрянъ. Касацията дѣ е останала незначителна. Повърненникътъ пита дѣ е касацията, но не може нищо да се научи. Нѣма я. Сега срокътъ е преминалъ той не може да апелира. Човѣкътъ е затворенъ 3 дена вѣче до днесъ и то не праведно. Желатъ бихъ Г-нъ Министръ на Правосъдието да попита какво е станало съ касацията и зашто този човѣкъ мимо касацията да се осъди на затворъ? Касационний сждъ и да се произнесе, че ще го освободи; какво ще помогне на човѣка когато той ще сѣди 21 день. Азъ съмъ увѣренъ за това, че може да се случи и съ вѣжко измѣжду насъ когато престанемъ да бждемъ неприкосновени. (Веселостъ.) Тука има една телеграмма отъ Шуменъ отъ Харизанова (чете я.) Три дена става вѣче отъ какъ е получена и той е затворенъ. Азъ мисляхъ, да не би да е затворенъ отъ Военный Министръ. Ви е знаете, че на Военный Министръ се е дало пълномощие. Но сетнѣ забѣлѣжихъ, че не е отъ него затворенъ; Види се, че нѣкой докторъ го е затворилъ. Желателно е таквозъ нѣщо да не става и да се прекратятъ таквизъ неправди.

Мин. Стояновъ: Нѣколко думи само имамъ да кажа за разяснение, за да не ставатъ недоумѣния. Първъ фактъ е, че Софийский полицмейстеръ е затворилъ нѣкого, а споредъ нашитъ закони, никой не може да бжде затворенъ безъ пресѣда. Ако една административна властъ, или единъ жандаръ, или единъ окръжний предсѣдатель си позволява такова нѣщо, това е несправедливо. Азъ впрочемъ незнамъ, какъ е станала тѣзи работа, зашто полицмейстерътъ не е подъ моето вѣдомство. Това се касае до Министра на Вжтрѣшнитъ Дѣла. Понататѣкъ се казва, че сѣщия денъ човѣкътъ който се затваря споредъ думитъ на Г-на Славейкова, даде касационна жалба, но тя му се била загубила. На вѣжко лице, което се мисли онеправдано, законътъ му давъ пжтъ да си намѣри правото, и въ сѣщо време да получи удовлетворение. По нашитъ закони, ако единъ сждъ не испрати касационната жалба, може да се даде подъ сждъ цѣлий съставъ на сжда. А колкото за третото, именно за тая телеграмма отъ Шуменъ, азъ съмъ се распоредилъ да поискамъ обяснение отъ Сжда. Но обяснение още нѣмамъ, а разумѣва се, че онзи сждъ, който затваря хора криво, самъ има да падне подъ Сждъ.

Стамболовъ: Азъ искамъ да попитамъ, когато се внесе законопроектътъ за народната гвардия, да

ли ще се тури въ бюджета една сума отъ 5 до 600,000 франка за тѣзи цѣль? По тѣзи причина нужно е да се внесе въ бюджетътъ по напредъ.

Мин. Стояновъ: Азъ мисля, че нѣма никакво да повлияе, ако бюджетътъ тѣй или иначе се е завършилъ, за приемане или отхвърляне проектътъ за народното опълчение. Вотирайтъ се приходитъ и расходи, и послѣ ще се покаже, имали остатѣкъ или има дефицитъ. И ако слѣдъ това се предложи законопроектътъ за народното опълчение и се вотира, размѣва се, че Народ. Събрание тозъ часъ опълчимоу правителството за извиканитъ расходи, да ги распореди чрезъ особени данѣци, или ще ги земе отъ паритъ, които сж подъ расположение на правителството. Но колкото зная отъ друга страна за този законопроектъ, азъ не мисля, че ще се представи слѣдъ гласоподаването на бюджетътъ; но мисля, че ще се представи по напредъ.

Стамболовъ: Съ отговорътъ на Г-на Министра съмъ удовлетворенъ, само желателно би било, проектътъ да се вотира преди бюджетътъ. Това е редъ, и желателно е да стане за напредъ така, зашто когато се уголѣмятъ расходитъ, тогава ще се накара Народ. Събрание да мисли и за доходитъ.

Грънчаровъ: Нѣма да говоря върху подигнатиятъ въпросъ отъ Г-на Стамболова. И азъ съмъ удовлетворенъ отъ думитъ, които каза Г-нъ Министръ, но искамъ да обърна внимание на онзи въпросъ, който се подигна отъ Г-нъ Славейкова, т. е. въпроса за човѣка, който стои запрянъ въ тъмницата, като не може да бжде запрянъ, до дѣто не се произнесе касацията. Азъ желая да узная отъ Г-на Министра, да ли сждътъ се е распоредилъ да намѣри касацията, а онзи, който е кривъ, че касацията не се е подала, той да се даде подъ сждъ и да се накаже.

Мин. Стояновъ: Когато говорихме за необходимостта да се преустроятъ нашитъ сждалища, тогава навѣдохми много недостатѣци, които трѣба да се поправятъ. Най главната причина, която всички знаемъ, е неопитността на много наши сждии. Много наши хора сж станали случайно сждии. Преди си вършаха други занятия, а днесъ сждятъ, рѣшаватъ, кой има да се затваря, кой не. Има временни правила, които казватъ, какъ трѣба да се постѣпи; но ако не се постѣпва така, това не се прави толкова отъ злонамѣрение, отъ колкото отъ неопитността на онѣзи, които сждятъ. Ако искаме да имаме добри сждии, трѣба да знаемъ, съ какви срѣдства да ги добиемъ. Колкото за това да се распореди Г-нъ Министръ, надѣжи на Г-нъ Министра, споредъ новитъ органи, когато ще имаме прокурори вѣжкогашъ да знае какво става въ тъмницитъ. кой е затворенъ и кой не е; но днесъ нѣма още такива органи, зашто сждътъ не е органъ, но Министра. Въ време на покой-

ний князь Черкасский управлението и сѣдилищата бѣха въ рѣцѣ на губернаторитѣ; тѣй приказваха на сѣда, който бѣше обязанъ да ги слуша. Но днесъ сѣдѣтъ е независимъ и сѣдебно администрацията не може да заповѣда на сѣдилищата, защото сѣ осѣдили така или онака. Има особенъ законъ по който сѣдветѣ сѣ независими. Независимостта тѣхна е въ полза на гражданитѣ, а не да прави вредъ на тѣхъ. Ако да правятъ вреда, тогава ще има други органи, които ще интерпелиратъ това; а за да рѣче сега човѣкъ, че едно рѣшение е незаконно, това не може; но трѣба сѣдебнимъ порядкомъ да се оправдае. Сѣдебната администрация се тури въ затруднение за сега, и днесъ нейното положение е неопредѣлено. Днесъ отиватъ предсѣдателитѣ на сѣдилищата, да контролиратъ тъмницитѣ и да видятъ, кой е затворенъ и по кое предписание. — Колкото за частнитѣ случаи, азъ можъ да кажа единъ примѣръ, който ще поясни тѣзи работа. Въ Видинскій сѣдъ станала е жалба, за която бѣше човѣкъ осѣденъ за 3 мѣсяци. Сѣдѣтъ каза, че жалбата остава безъ послѣдствие, и не я праща въ Върховний Сѣдъ. Срокътъ се истича направи се постановление и човѣкътъ се затвори. Като се затвори, отнесе се на Върховний Сѣдъ и казва, че е давалъ кассационна жалба, и пакъ е затворенъ. Върховний сѣдъ, какво ще прави? телеграмма не може да испрати да го пуснатъ, защото може да се излъже. Тоя, който е затворенъ, може би да е законно затворенъ; за това Върховний Сѣдъ попита по напредъ, на какво основание е затворенъ този човѣкъ, и нека незабавно да се припрати кассационната жалба. Когато получи жалбата, и като видѣ, че е незаконно затворенъ, пусна го. А за такова дѣло попада този сѣдъ самичкъ подъ сѣдъ. Разумѣва се, че този човѣкъ могълъ е тоже да се отнесе до Министерството, за да се оплаче, че не му приематъ кассационната жалба.

Самсаровъ: Ако се е свършилъ въпросътъ, имамъ азъ едно ново предложение.

Славейковъ: Още нѣколко думи имамъ да кажа: Азъ проумѣвамъ и приемамъ всички доводи на Г-нъ Министра, по подигнатий въпросъ. Само ми се види странно, като администрацията не може да се мѣси на сѣда, че въ концѣ концовъ той трѣба да сѣди 21 день въ затворъ и ако изтѣзи може да дигне тѣжба. Азъ зная и историтѣ на Видинскій Сѣдъ. Ако да не бѣха попитали тѣзи хора, дѣто бѣха затворени, дѣ е кассационната жалба и да не е телеграфиралъ Върховний Сѣдъ да се пуснатъ, тогава още и до днесъ щѣха да лѣжатъ, както този Евреинъ. Азъ само искамъ да се попита сѣдѣтъ, дѣ е тѣзи жалба, и ако дѣйствително се намѣри, че този човѣкъ не праведно лѣжи, тогава да се пусне, ако е праведно затворенъ, тогава е друга работата.

Мин. Стояновъ: Ние всѣкога трѣба да имаме на умъ, че както правителството, така и Народното Събрание дѣйствува по извѣстенъ Законъ. Ако искате да прескочимъ тѣзи граници, които ни опредѣлява законътъ, тогава е другъ въпросъ. Азъ казахъ думитѣ си точно и ясно. Този Кеизе се сѣди въ сѣдѣтъ, и никой отъ Народното Събрание не бѣше предизвѣстенъ, защо се осѣди на затворъ. Азъ повтарямъ да кажа, ако има Народното Събрание да пита нѣщо, защо е този затворенъ, тогава може да се обърне непосредствено на началника на сѣда, който може да отговори. Но дали е този актъ законенъ или незаконенъ, това го оставамъ на страна. Може да имаме нѣколко свѣдения, но тѣзи свѣдения сѣ частни. Повтарямъ колкото за кассационната жалба, дали е приета, на Правосѣдието това се отнася до министра, или може да попита сѣдѣтъ, отъ кога е дадена кассационната жалба, и дали е постѣпилъ сѣда по законенъ пътъ и какъ стои тази работа? И когато се види, че тукъ е станало едно беззаконие, тогава ще се препрати дѣлото на Върховний Сѣдъ, за да даде той подъ сѣдъ тогава, който е нарушилъ законътъ. Колкото за Видинската работа, азъ повтарямъ, че като бивший Предсѣдател на Върх. Сѣдъ азъ зная какъ стои. Не съ телеграмма се пуснаха тѣзи хора, но съ едно писмо, което е испратено съ пощата.

Грънчаровъ: Отъ обяснението на Г-на Министра разбрахъ, че относително за кассационната жалба Г-нъ Министръ ще направи потрѣбното, за да види дѣ се намира. Колкото за затварянieto, разбира се, понеже при запиранieto е присѣтствувала администрацията, трѣба да се отнесе бюрото до нея и да пита полицмейстора, по чия заповѣдъ е задрѣлъ този човѣкъ, и дали го е задрѣлъ по распорѣжданieto на сѣда?

Славейковъ: Съзнавамъ правотата на думитѣ на Г-на Грънчарова и на думитѣ на Г-на Министра. Но за мене е неразрѣшенъ въпросъ: да ли Народното Събрание трѣба да се отпрати на министерството на Вѣтрѣшнитѣ Дѣла, или до предсѣдателя на сѣда, за да пита за тѣзи нѣща. Азъ мисля, че не можемъ да се отнесемъ до Г-нъ Министра на Вѣтр. Дѣла и че Народното Събрание трѣба да се отпрати до Предсѣдателя на сѣдѣтъ. (Гласове: Не.) Тогава, ако се касае до министерството на Вѣтр. Дѣла, нека кажи Г-нъ министръ на правосѣдието, че тамъ трѣба да се отнесемъ. Но ние ще изпълнимъ длѣжността си на всѣкий начинъ.

Даскаловъ: Само това има да кажа, колкото зная частно, мисля, че нѣма нужда да се пита Минист. на Вѣтр. Дѣла по това дѣло, защото Полицмейсторътъ имаше присѣдката отъ сѣдѣтъ и на това си основание го е задрѣлъ.

Грънчаровъ: Азъ мисля, че администрацията

не може да запира единъ човекъ на основание на една пресжда, до когато тя не влѣзе въ окончателно дѣйствиe.

Мин. Стояновъ: За разяснение на работата, имамъ още нѣколко думи да кажа. Ако пресждата не е още влѣза въ законна сила, тогава администрацията нѣма право да затвара и незаконно е да го затвара; защото трѣба да мине извѣстно време слѣдъ станалата пресжда, до дѣто влѣзе въ законна сила; и тогава пакъ трѣба да има распореждане отъ сѣдѣтъ, защото администрацията по свое усмотрѣние не може да каже, той е осѣденъ окончателно. Само сѣдѣтъ ще съобщи това. Ако е станало тѣй, тогава остава отговорността на сѣдѣтъ, защото е допусналъ безъ да влѣзе пресждата въ законна сила, да се затвори единъ човекъ. Тогава не е отговоренъ тоя, който е затворилъ, защото администрацията въ такъвъ случай е обвезана да се подчинява на сѣдѣтъ, при всичко, че иначе не е подчинена. Но работата трѣба да се испита подробно, и тогава ще се дадѣтъ обяснения.

Славейковъ: За да свърши, имамъ да кажа, че азъ се интересувамъ за това дѣло и най важно бѣше за мене това, защо не допустнаха да отиде къмъ този човекъ нито повѣреникътъ, нито приятелитъ му, за да попитатъ какво е станало съ кассационната жалба и какъ е могълъ сѣдѣтъ просто да каже на Полициеистра да го затвори? А колкото за Полициеисторътъ азъ бихъ желалъ да узная, какъ може да кара такъвъ единъ човекъ съ 3-ма жандарми съ голи сабли презъ цѣль градъ въ една Конституционна Държава! По нататкъ желая да зная, защо не се пушатъ тамъ неговитѣ повѣреници? Върху този въпросъ желая разяснение отъ г-на Министра на Внтр. Дѣла. (Гласове: Исчерпано е.)

Самсаровъ: Въ едно отъ миналитѣ засѣдания г-нъ Министръ на Внш. Дѣла поднесе единъ законопроектъ за подданицитѣ. Той се даде на една комисия; тая комисия какъ смѣта, ще ли даде скоро докладътъ си, или ще го остави за идущата сессия?

Славейковъ: Отъ свѣденията, които имаме, наистина внесе се по-напредъ този законопроектъ и бѣше на редъ да се разисква въ 2 или 3 дена, когато нѣмаше друга работа. Но подиръ нѣколко дена каза г-нъ Министръ на Внш. Дѣла, че ще остане този законопроектъ да се разисква слѣдъ нѣколко време, защото нѣкои отъ чуждитѣ сили направили забѣлѣжки върху този законопроектъ. Тѣзи представители искаха да се отложи за нѣкое време, за да попитатъ своитѣ правителства върху тѣзи работа и за това се отложи. Но послѣ каза ни Г-нъ Министръ на Внш. Дѣла, че по-добрѣ ще бѣде този въпросъ да се остави за бѣдѣщата сессия. Но ако желае Народното Събрание, бюрото може да се от-

несе до Министра на Внш. Дѣла да го попита, трѣба ли да остане този проектъ до идущата сессия, или ще се разисква сега. Този въпросъ доказва малко налитѣ отношения съ другитѣ държави. Заради това мисля, че не ще можемъ тѣй скоро да го рѣшимъ, но ще трѣба да го обмислимъ по-вече, и заради това ще бѣде добрѣ да го оставимъ до идущата сессия.

Маноловъ: Азъ предлагамъ да се затвори Събранието.

Грънчаровъ: Въ предишното засѣдание каза се, че ще се представи списъкътъ за чиновницѣтъ, които сѣ чужди подданици. Желателно е да се представи.

Предсѣдателъ: Както помни Народното Събрание, г-нъ Министръ на Внш. Дѣла каза, че ще се направи това, когато се представи бюджета.

Славейковъ: Азъ мисля, че този въпросъ преди малко се разискваше въ бюджетарната комисия, и какво е отговорилъ г-нъ Министръ тамъ, това г-да комисари знаятъ твърдѣ добрѣ. За това не трѣба да се повтаря тука.

Мин. Стояновъ: До сега въ Министерството на Правосѣдието почти малко е имало служащи чужди подданици. Но отъ всички нужди и отъ опитъ, който имаме до сега, забѣлѣжава се необходимостта за да се приематъ опитни хора по сѣдебната частъ отъ вѣнъ. Колкото има до сега служащи, наистина има възможностъ, да се представятъ, споредъ Конституцията, за одобрене на Народното Събрание, но кои за бѣдѣща ще се зематъ, това остава въпросъ твърдѣ неопредѣленъ, и азъ желая въ едно отъ бѣдѣшитѣ засѣдания, да се занимае малко Народното Събрание съ този въпросъ, за да нестанатъ претѣлкувания. Повтарямъ, че се показва голѣма необходимостъ, и азъ мисля, че не се иска отъ мене да доказвамъ това, защото извѣстно число вѣнкашни юристи сѣ необходими, тѣ ще послужатъ за осъвършенствованието на сѣдебната частъ у насъ.

Славейковъ: Азъ мисля, че никой нѣма да се въспротиви на предложението дѣто г-нъ Министръ тѣй праведно мисли да се приематъ на служба вѣнкашни челоуѣци. Дѣйствително, ако има нѣщо, което ние не познаваме, това е именно сѣдебната частъ. Имамъ мнѣние, че трѣба да се възложи на наши хора, да учатъ тая наука, но ние видимъ, че това тѣй бързо не става. То ще каже, че ние ни най-малко нѣма да се въспротивимъ за нуждитѣ хора изъ странство, които ще послужатъ за поправление на кой и да е клонъ отъ нашето управление. Ако въ Народното Събрание се подигна въпросъ, за да се пита за чуждитѣ подданици, и кога ще се представи тѣхнитѣ списъкъ, подигна се за това, защото мнозина има, които бѣха се наврели тукъ

тамъ безъ нужда, и защото тѣхната работа могатъ да управляватъ и наши хора. Но дѣто има нужда отъ тѣхъ, никой неще да се въспротиви. Има само двама, за които ще глѣдами да се освободимъ отъ тѣхъ. Въпросътъ е за тѣзи, които сега съществуватъ. Събранието иска да види, колко души има и съ по колко плата.

Наумовъ: Азъ неотказвамъ, че нѣма нужда отъ специалисти за всѣка часть, но немогъ да се съглася да ставатъ злоупотрѣбления съ това.

Савва Илиевъ: Азъ мисля, че Народното Събрание отложи въпроса за чуждитѣ подданици, до когато се представи докладътъ за бюджетътъ, и тогава ще се съобщатъ всички.

Председатель: Ако нѣма друго предложение, тогава на дневенъ редъ утрѣ ще бждатъ прошенията, ако бюджетарната коммисия не представи докладътъ си. За сега засѣданието е закрито.

(Конецъ въ 6 часа 45 минути.)

Председатель **П. Р. Славейковъ.**

Подпредседатели { **Дрѣ. И. Брадель.**
Н. Сукнаровъ.

Секретари: { **И. Даневъ.**
Хр. Баларевъ.
В. П. Золотовъ.
К. Коевъ.
Р. Каролевъ
А. Храновъ
Т. Станчовъ
Х. Грънчаровъ

Управитель на стенографическото бюро А. Безеншекъ.

